

Poviedky pre deti a nástročné

KEĎ BUDEM MAŤ PUBERTU

KEĎ BUDEM MAŤ PUBERTU

Poviedky pre deti a nástročných

Dušan Kállay, Slovensko (Cena Poštovej banky BIB 2017)

Poviedky pre deti a nástročných

KEĎ BUDEM MAŤ PUBERTU

© Perfekt 2017

Illustrations/Illustrácie © Collective of illustrators exhibiting at the BIB who participated in BIB – workshop/
Kolektív ilustrátorov, ktorí vystavovali na BIB a zapojených do BIB – workshop

Cover/Obálka © Peter Uchnár (Cena detskej poroty, BIB 2017)

Texts/Texty © **Elena Eleková**, Ivana Auxtová, Andrea Facunová, Marta Hlušíková, Marcela Jiríčková,
Slavomíra Kotrádyová, Kora Kotrová, Zuzana Kubašáková, Vladimír Leksa-Pichanič, Gabriela Magalová,
Katarína Míkolášová, Jana Šimulčíková, Marta Šurinová, Anna Timková Lazurová,
Mária Vrkoslavová-Ševčíková

Publikáciu z verejných zdrojov podporil

KEĎ BUDEM MAŤ PUBERTU

13. ročník poviedok pre deti a nástročných

Vydal Perfekt, a. s., Cukrová 14, 811 08 Bratislava, ako svoju 798. publikáciu.

Rok vydania 2017

Prvé vydanie

Editorka: Magdaléna Gocníková

Garant literárnej súťaže: Peter Karpinský

Redaktorka: Zuzana Katrušinová

Jazyková redaktorka: Katarína Trgová

Grafická úprava a zalomenie: Pavol Janoško, DTP Perfekt

Tlač: KASICO, a. s., www.kasico.sk

Knihu si môžete objednať vo vydavateľstve PERFEKT, Cukrová 14, 811 08 Bratislava,
e-mail: odbyt@perfekt.sk, alebo kúpiť v Knihkupectve Vojtecha Zamarovského, Karpatská 7,
811 05 Bratislava 1, alebo na www.perfekt.sk s 30 % zľavou.

Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na www.martinus.sk a www.dibuk.sk.

ISBN: 978–80–8046–873–6

www.perfekt.sk

Všetko plynie

„Všetko plynie...“ povedal kedysi dávno filozof Herakleitos z Efezu. Veru tak, uplynul ďalší rok a na svete je nová kniha poviedok pre deti a nástročných, ktorá predstavuje výber tých najlepších textov zaslaných do literárnej súťaže o pôvodnú poviedku pre deti.

Ak zostaneme pri metafore plynutia, tak môžeme konštatovať, že každý ročník súťaže so sebou podobne ako rieka prináša rôzne témy. Niektoré sú klasické, neustále sa opakujúce, ako je napríklad problém neúplnej rodiny, rozvod a jeho vplyv na dieťa, zlá sociálna situácia, šikanovanie v školskom kolektíve či outsiderstvo. Zdá sa, že tieto neprijemné a nešťastné témy sú stále aktuálne a autori po- ciťujú potrebu vyjadrovať sa k nim. Chcú sa s nimi nejakým spô- sobom vyrovnáť a ponúknuť mladému čitateľovi, ak nie návod, ako ich zvládať, tak aspoň uistenie o tom, že takéto problémy neprežíva len on. Vedomie, že nielen ja prekonávam takéto strasti, možno mla- dému človeku dodá silu postaviť sa čelom ťažkej životnej situácii, čiastočne ju spracovať, poradiť si s ňou. Literatúra v takýchto tex- toch okrem estetickej funkcie plní aj úlohu terapeutickú a očistnú.

Ďalšie poviedky zas svojimi témami čitateľa pobavia, čo v sú- časnosti tiež nie je zanedbateľným počinom. Ponúknú pohľad do sveta fungujúcich vzťahov (napríklad vnúčať a starých rodičov) a veľkých priateľstiev, prežívajú s ním prvé lásky, bláznivú a búrli-

vú pubertu i fantastické dobrodružstvá. Tento typ lektúry predstavuje istý únik do ideálneho sveta bezpečia a zábavy. Odfahčený či mierne ironizujúci až surrealistický pohľad na každodenné problémy je osviežujúci a pre čitateľa jednoznačne pútavý.

Zaujímavé je, že v niektorých poviedkach autori reagujú aj na aktuálne spoločenské dianie a do súťaže prinášajú relatívne nové témy. V poviedkach sa napríklad objavuje motív vysťahovalectva a jeho dosah na dieťa. Ako ťažko prežíva formujúca sa detská psychika odchod do inej krajiny, v ktorej si rodičia našli prácu. Straty priateľov, pocit vykorenenosti a kontakt s cudzím, zdanlivo nepriateľským prostredím v hrdinoch textov vyvoláva smútok a traumy. Našťastie, súťažiaci autori majú tendenciu ukončiť svoje rozprávanie upokojujúco, a tak v závere na čitateľa čaká istý druh happy endu – domov je všade tam, kde sú naši blízki.

Z obsahového hľadiska sú podnetné i texty, ktoré sa síce nevenujú vyhroteným sociálnym a osobným či rodinným témam, ale sú „len“ akýmiysi sondami do obvyčajného života detí. Hoci v nich nenájdeme priamo formulované mravné posolstvo, ponúkajú čitateľovi možnosť konfrontovať sa s iným (aj keď iba literárnym) partnerom, kamarátom, ktorý vníma svet podobne a nám dospelým otváraajú okno do detského života.

Literárna úroveň väčšiny súťažných textov bola veľmi dobrá. I keď sa ešte kde-tu objavuje náznak falošného pátosu, možno konštatovať, že autori sa už väčšinou vyhýbajú explicitnému zneužívaniu sentimentu a v poviedkach sa len okrajovo vyskytuje moralizátorstvo a didaktizmus.

Tento ročník Súťaže o pôvodnú poviedku pre deti, ktorú organizuje vydavateľstvo Perfekt, priniesol a v zborníku prináša mnoho

Daniela Olejníková, Slovensko (Zlaté jablko BIB 2017)

zaujímavých textov. Verím, že sa čitateľom budú páčiť tak ako mne, veď ich koniec koncov pre deti vybrala detská porota.

Ak sa vrátíme k Herakleitovmu „plynutiu“, dúfam, že i nasledujúci ročník súťaže prinesie takúto skvelú lektúru.

Peter Kariš

Spoločná ilustrácia účastníkov workshopu Albína Brunovského 2017

Elena Eleková

KEĎ BUDEM MAŤ PUBERTU

Mama hovorí, že keď budem mať pubertu, určite sa zbláznim. Mojej puberty sa bojí viac ako pavúkov a pokazenej práčky. Najprv som si myslel, že puberta je nejaká strašná choroba, ale oco mi vysvetlil, že je to celkom bežné, že to mal aj on, ale vyrástol z toho. A nevyzerá, že by sa pri tom babka zbláznila. To zas povedal mama, za čo ho capla po ušiach.

„No len povedz, že si bol anjelik!“

„Bol som taký priemerne hnusný pubertiak. A nehovor, že ty nie,“ odvetil oco pokojne.

Mama, čuduj sa svete, pripustila, že bola asi tiež dosť protivná a odišla k našej starej susedke nainštalovať jej niečo do počítača. Chcel som sa ešte čosi opýtať oca ohľadom mojej budúcej puberty, ale Lili začala drankť:

„Viki, pod' si so mnou zahrať pexeso!“

Neznášam, keď sa s ňou musím hrať pexeso. Vždy ma nabije, hoci je o šesť rokov mladšia.

„Nechce sa mi,“ odbil som ju.

„Si hnusný!“ zajačala.

„A ešte uvidíš, aký budem hnusný, keď budem mať pubertu,“ oznámil som jej, nech vie, čo ju čaká.

„Ja to poviem mame, že budeš mať puberta!“ vyhrážala sa mi.

„Ty ťululum, pubertu, nie puberta, a to musí mať každý, aj mama a oco ju mali a tiež boli hnusní!“

To ju zaujalo: „Aj ja budem hnusná?“

„Úplne najviac,“ odvetil som s istotou, keď som si uvedomil, že to ujačané a rozmaznané stvorenie raz tiež príde do puberty. Dúfam, že už vtedy nebudem bývať doma.

„Keď ešte nemáš pubertu, mohol by si si s Lili zahrať to pexeso,“ ozval sa z pracovne oco.

Asi načúval ako vždy.

„Ocko, pod' hrať aj ty,“ drankala Lili.

Oco jej ako vždy neodolal. Komu ešte nie je jasné: je to jeho maznáčik. Ale aspoň som celkom neprehral.

„Ja mám zlatú medailu, Viki striebornú a ocko bryndzovú,“ vyhlásila Lili, keď sme si spočítali páry.

„Ťululum, hovorí sa bronzovú,“ opravil som ju.

„Náhodou, bryndzová by sa mi páčila, urobil by som si z nej halušky,“ vyhlásil oco.

„Mňam, halušky!“ vykrikla Lili. „Ocko, urob halušky!“

Keby ste to nevedeli, môj oco vie robiť perfektné bryndzové halušky.

„Ale najprv mi povieš, odkiaľ máme bryndzu,“ povedal oco.

„Z obchodu,“ pohotovo odvetila Lily.

„A vieš, kde sa vyrába taká bryndza?“ nedal sa oco.

Lili pokrútila hlavou.

„Na salaši,“ odvetil som.

„Nenašepkávať, Viki! A kto ju vyrába?“

„Neviem,“ povedala zase Lili.

„Nepamätáš sa na rozprávku o Matkovi a Kubkovi?“ začudoval sa oco. „Matko a Kubko boli valasi a valachom na salaši šéfuje ba-ba...“

„Baran!“ vykrikla Lili.

Skoro som sa zakuckal od smiechu. Oco sa smial tiež, takmer ako vtedy, keď mu povedala, že muž kozy je vlk.

„Márna sláva, choď kúpiť bryndzu, Viki. Ja si to s Lili zopakujem.“

Ľišiel som do večierky po bryndzu. Sám do obchodu chodím celkom rád. Zatiaľ – ako hovorí mama. Lebo keď budem mať pubertu, už jej ani po to mlieko nezabehnem bez frflania.

Keď som sa vrátil, Lili si zmyslela, že jej mám hneď a zaraz nakresliť kvet.

Ja síce kreslím rád, chodím aj na výtvarku a učiteľ hovorí, že raz zo mňa možno niečo bude, ale vôbec nemám rád, keď mám kresliť na rozkaz. A ešte kvety. Tak som jej povedal, nech sa dá vypchať.

Bohužiaľ ma počul oco:

„Viktor, čo je to za slovník?“

„Ber to ako prípravu na moju pubertu,“ pokúsil som sa to premeniť na žart.

Nič mi to nepomohlo – musel som kresliť.

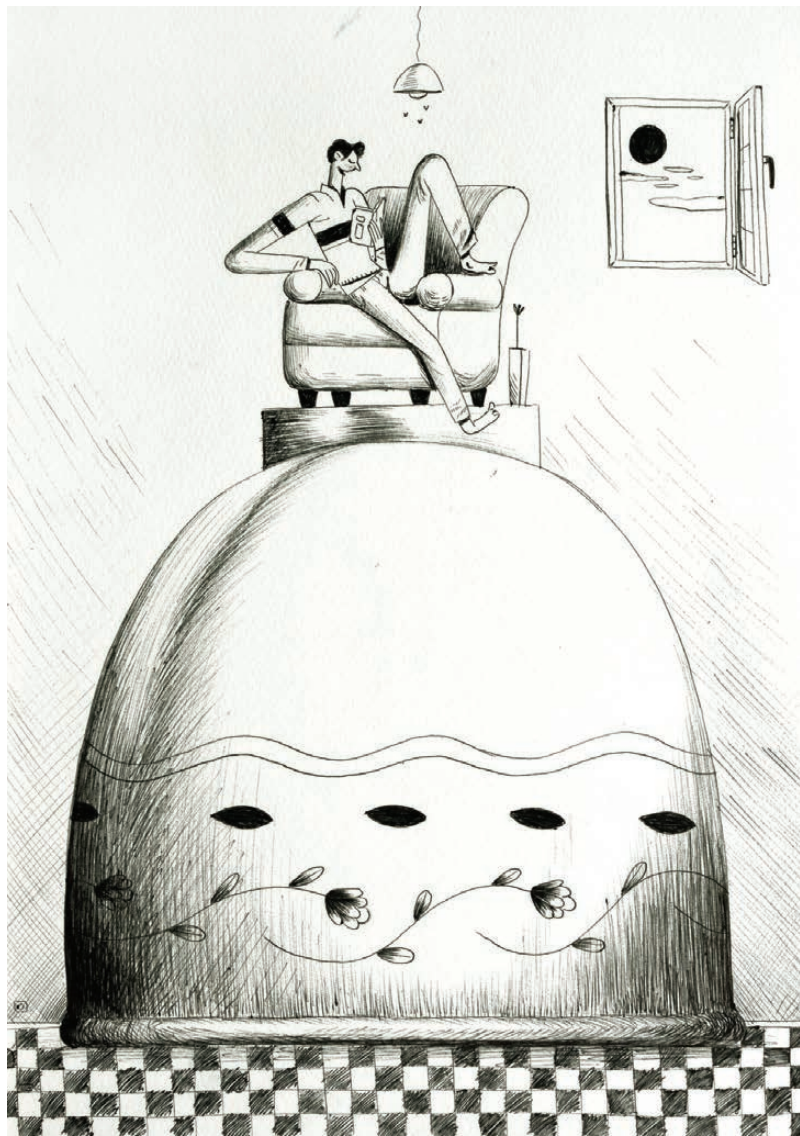
Ešte som iba začal a Lili už jačala:

„Prečo kreslíš jedovatú kvetinku?“

„Akú jedovatú kvetinku, čo to trepeš, ty ťululum?“

„To je žlté ako záružlie a mamka povedala, že to je jedovaté!“

Pobúrene som odišiel vysvetliť ocovi, že sa to s ňou už naozaj nedá vydržať, ale nestihol som ani dohovoríť a oco pokojne odvetil:

„Ber to ako prípravu na jej pubertu.“

Vtedy som sa definitívne rozhodol, že preskúmam, akí boli členovia našej rodiny, keď ich postihla puberta.

Výborná príležitosť sa mi naskytla hneď ďalší víkend na oslave starkej.

„Keď bola tvoja mama v puberte, chodila vždy ako námesačná,“ rozrozprávala sa starká.

„Všetko sme jej museli opakovať dvakrát. A večne vysedávala pri knihách.“

To mám už teraz, pomyslel som si, takže nič hrozné.

„Ale aspoň som tak nevystrájala ako ostatní!“ bránila sa mama.

„A obliekala sa celkom ako chlapec,“ pokračovala starká.

„Čo si radšej chcela, aby som nosila minisukne?“ zlostila sa mama.

Pokúšal som sa predstaviť si mamu oblečenú ako chlapca. Išlo to dosť ťažko.

„A ty starká, aká si bola ty?“ opýtal som sa.

„Ja?“ začudovala sa starká. „Ja som na také veci nemala čas, chlapče, my sme žili celkom inakšie. A vôbec sme sa neopovážili papuľovať rodičom.“

„Len nehovorte, že ste nemali pubertu, ako by ste potom dospeli?“ podpichol oco.

„No mala som, samozrejme, že som mala, ale nikto to nebral tak vážne. Ja som sa napríklad musela starať o mladších súrodencov, ak som nechcela, aby nám otec doviedol macochu!“

„Starká, macochy bývajú iba v rozprávkach,“ opravila ju Lili otrávene.

Hovorím, že je to ťululum. Keď konečne pochopila, kto je to macocha, spýtala sa:

„A ako sa to volá, keď je to otec – to je macúch?“

Mám svoju sestru rád, vďaka nej mi už nenadáávajú do jedináčikov, ale inak je to s ňou bieda.

„Ja by som nechcela byť znovu v puberte a už vôbec nie v dnešných časoch,“ vyhlásila teta Lucia.

„No veru, dnešné pubertiačky sú hrozné,“ povedala teta Vilma, ktorá je učiteľka. „A chlapci nie sú o nič lepší. Vykrikujú tými mutujúcimi hlasmi ako majstri sveta a pritom sú tak akurát smiešni.“

Tak toho sa napríklad dosť bojím, aké to bude, keď budem muťovať. Určite nebudem na svoj škriekavý hlas pyšný. Už som uvažoval aj nad tým, že v tom čase prestanem proste rozprávať. Naučím sa nejakú znakovú reč alebo budem písať.

„A niektorým chlapcom puberta nikdy neskončí,“ dodala Lucia.

„Tým myslíš koho?“ opýtal sa jej muž, ujo Emil.

„Trafená hus zagága,“ odvrkla teta Lucia.

„Hus má za muža gunára!“ ozvalo sa odrazu spod stola, kam Lili aj so sesternicou Sofiou v nestráženej chvíli zaliezli.

„Skôr, ako sa dostaneš do puberty, mohol by si zobrať tie dve von a dať na nich trochu pozor?“ opýtal sa ma otec. Vôbec ma tou otázkou nepotešil.

Zobral som si náčrtník a ceruzku – nosím ich so sebou na všetky návštevy, ktoré majú trvať dlho, a vypustil som tie dve na dvor.

Lili som poveril, aby mi podala hlásenie vždy, keď sa bude diať niečo nebezpečné. To bol najistejší spôsob, ako zaručiť, že nepri-

de žalovať. Žalovať však začal Arik, ktorému tie dve ukradli spred búdy miskú a pustili sa do varenia. Štekal a skákal ako divý.

„No, no, už sa upokoj!“ dohovárala mu Lili a ďalej pokojne miesla nejaký magľajz z hliny.

Vzdychol som a šiel som mu doniesť niečo z kuchyne, aby nevyvádzať. Cestou okolo dverí jedálne som začul tetu Vilmu rozprávať, ako ju starká prichytila, keď prvýkrát fajčila s kamarátkou doma za kurníkom.

Všetci dospelí sa smiali, akoby povedala ktoviečo smiešne. Dokonca aj starká.

Keby som čosi také urobil ja, určite by z toho bola hotová tragédia. Chcel som počuť, o čom ešte budú hovoriť, ale zbadal ma oco a vykázal ma von.

Hodil som Arikovi kúsok mäsa z obeda. Odvliekol si ho za búdu, spoza ktorej mu trčal iba chvost. Rozhodol som sa, že to tak nakreslím. Búdu s chvostom. Bude to ako slon vo veľhadovi z Malého princa. Chvost sa sem-tam pohol, búda stála pekne. Chvilami pofukoval vetrík. Zavieval ku mne pesničku o Drietomskej doline, ktorú sa Lili a Sofia učili od starkej:

„Po kameni chodia gurmáni s vozami,
po švárnem dievčati baby s klepetami.“

Práve som rozmýšľal, či ich opravovať, keď vyšiel von ujo Emil. Postavil sa za mňa a zapálil si.

„Celkom ti to ide,“ pozrel na môj výkres.

„A čo sa týka tej puberty, na ktorú si sa pýtal,“ pokračoval, hoci teraz som mu otázku nepoložil, „bolo to super obdobie. Vtedy som presne vedel, čo je dobré a čo zlé.“

„A teraz to už nevieš?“ opýtal som sa prekvapene.

Ujo sa zamyslel: „Teraz je to všetko akési zložitejšie.“

„Takže by si chcel mať znovu pubertu?“

„To nie,“ usmial sa, „teraz si predsa môžem užívať to, na čo sa tešia všetci pubertiaci.“

„Mama hovorí, že dospelí si ani nemajú kedy užívať svoje práva, lebo majú kopu povinností,“ povedal som.

„Každý má len také práva, aké si dovoľí,“ odvetil ujo záhadne a podal mi cigaretu.

Prekvapene som na neho civel.

„No čo pozeráš?“ zasmial sa. „Najvyšší čas vstúpiť do tej puberty. Ale pod dozorom!“

Čo vám mám hovoriť? Potiahol som raz, dvakrát a rozkašľal som sa, až mi slzy vstúpili do očí.

Ujo sa zase zasmial, cigaretu mi vzal, zašľiahol ju a povedal:

„No vidíš, niet čo závidieť. Kamošom sa môžeš pochváliť, že si fajčil s vlastným ujcom a na najbližších pár rokov si daj pokoj. A inak, keby sa to s vašimi nedalo vydržať, pokojne zdrhni na dva-tri dni k nám. Ja som tiež chodil k maminmu bratovi, keď to bolo doma na draka.“

Postrapatil ma po hlave a odišiel dnu.

Chvíľu som zísal za ním, potom mi niečo obľizlo ruku. To Arik vyliezol spoza búdy a ďakoval. Poškrabkal som ho za ušami. Tváril sa múdro, akoby si myslel:

No tak vidíš, keď budeš mať tú pubertu, bude to nakoniec celkom fajn. Veď aj ja som to prežil.

Ivana Auxtová

PIESEŇ V MOJOM SRDCI

Aj dnes ráno husto sneží. Hlavu mám opretú o studené okno auta, ktorým sa už niekoľko týždňov vozím do školy. Ako zvyčajne pozorujem okolitý svet a snehové vločky, čo rýchlo narážajú na sklo. Unaví ma to, zatvárajú sa mi oči a zaspím. Je príjemné nechať sa unášať snami a na nič nemyslieť. Mám chuť prespať celý deň, aspoň by rýchlejšie prešiel, ale zrazu som v realite.

„Vstávaj Lenka, sme v škole,“ prebudí ma otcov hlas. Strasiem sa od zimy, navlečiem na seba vetrovku, nasadím si čiapku, vezmem ťažký ruksak a neochotne vystúpim do nepríjemnej metelice. Smutne sa usmejem, pozdravím a rýchlo kráčam po kamienkami vysypanom chodníku do školy. Pred bránou ma opäť pochyti zvláštny pocit úzkosti a nevysvetliteľného smútku. Ako na každej škole, aj na tejto je bežný hluk a krik, žiaci pobehujú sem a tam a v momente, keď zazvoní, rozlezu sa ako mravce do svojich tried, kde stíchnu. Aj ja už sedím vo svojej lavici a vo mne je ticho. Sledujem pani učiteľku, ktorá nám niečo rozpráva, no ja ako keby som ju nepočula. Pozorujem jej usmiatu, vráskami posiatu tvár, obdivujem jej husté blondávé vrkoče a nezábudkové oči. Je milá

ako vždy. Jej hlas na mňa pôsobí upokojujúco, jej slová mi znejú ako pieseň. Keď sa ma niečo opýta, len sa usmejem. Aj moji spolužiaci sú milí, aspoň si to myslím, aj na nich sa stále usmievam, ale za tým úsmevom sa často skrýva zadržaný plač. Áno, niekedy by som sa najradšej rozplakala. Stále sa o niečom bavia, smejú sa a vystráajú, no bezo mňa. Akoby som tam ani nebola. A ja im chcem tiež niečo povedať. Napríklad, že Linlin má super tričko, že nasnežilo a bolo by skvelé vyblázniť sa cez prestávku na dvore, že matematikár je nespravodlivý, že jedlo v škole je nechutné, že poznám naozaj dobrý vtip, že... Je toho veľa, ale nemôžem. Nemôžem im povedať nič.

Opäť som v aute. Cítim studené sklo okna na svojom líci, ale aj teplé slzy, ktoré mi po ňom stekajú. Už sa nedá dusiť to všetko v sebe. Keď som konečne doma, zavriem sa ako zvyčajne vo svojej izbe, dám si do uší slúchadlá a pozerám cez velikánske okná von do tmy. Všade dookola sú stromy, vidím zopár susedných domov a niekde v diaľke aj more. Sneží a sneh zafarbil tmu na svetlo. Vyzerá to krásne, na chvíľku sa usmejem, ale potom opäť zosmutniem, pretože aj tak nerozumiem, prečo som tu na tomto mieste. Zabalím sa do svojho smútku a mlčania ako do teplej deky a chcela by som takto preležať hoci aj týždeň. Asi by som to aj dokázala, no mama ma vtiahne späť do reálneho života:

„Lenka, idem do obchodu! Potrebujem, aby si dohliadla na Matúška,“ zavolá na mňa. Matúš je môj malý braček, má 18 mesiacov a je rozkošný. Sedím pri ňom na koberci, podávam mu veľké stavebnicové kocky a počúvam jeho podarené bľabotanie. Teraz má obdobie, keď sa snaží rozprávať, takže džavoce celé dni. Trpezlivo počúvame jeho smiešne motanice hlások a donekoneč-

na mu opakujeme správne slová. Jemu je to však jedno, je šťastný a spokojný, má svoju reč a my mu rozumieme a ľúbime ho tak či tak. Ako tak na neho pozerám, uvedomím si, že sme na tom podobne. No ja mám dvanásť rokov a keďže bľabotať by bolo trápne, nerozprávam vôbec. Nerozprávam, pretože... Opäť pocítim úzkosť na hrudi.

Teraz sa mi však nechce plakať, cítim obrovskú zlosť. Vystrelím z miesta ako raketa a utekám preč z domu. Vo dverách sa miniem s mamou, ktorá sa, našťastie, práve vrátila z nákupu, spustí na zem tašky, berie na ruky Matúška a udivene za mnou pozerá. Na ušiach mám slúchadlá, sledujem svoje neonovooranžové botasky, ktoré na zasneženom chodníku svietia ešte viac a nesú ma rýchlo preč. Ani neviem, kam som sa rozbehla. Jednoducho bežím a nie som sama. Bežcov ako ja tu stretnem veľa. No oni majú určite iný dô-

